

УДК 336.74(430)"1948"

Віталій ЄДИН,

здобувач 1 курсу другого (магістерського) РВО спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, науковий керівник: Буглай Н.М., д.іст.н., професорка

ГРОШОВА РЕФОРМА 1948 РОКУ В ЗАХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ

***Анотація.** У тезах зазначається, що ініціатором грошової реформи 1948 року в Західній Німеччині був німецький політик та державний діяч Людвіг Ерхард. Його реформа стала фундаментом для оздоровлення фінансової системи й реорганізації економіки в західних зонах окупації. Завдяки цим змінам Німеччина досягла значних результатів: підвищилась продуктивність праці, стабілізувалися ціни та валютний ринок, почала знижуватися кількість безробітних. Це створило сприятливі умови для сталого економічного розвитку країни.*

***Ключові слова:** Західна Німеччина, «німецьке питання», грошова реформа, німецька марка, економічний розвиток.*

Внаслідок Другої світової війни економіка Німеччини опинилася у важкому становищі: виробництво зменшилося приблизно на 85 % порівняно з рівнем до Другої світової війни, було зруйновано близько 25 % житлових будинків та 20% промислових об'єктів, близько 40% транспортної інфраструктури, безробіття сягало 50 %, спостерігалася величезна інфляція [1].

Фінансове та грошово-кредитне становище, що сформувалося під час перших років післявоєнної окупації, перебувало у глибокій кризі, яка посилювалась жорстким адміністративним контролем над цінами. Цей контроль супроводжувався такими заходами, як: фіксація заробітних плат і раціонування споживчих товарів, які хоч і стримували темпи інфляції, але

суттєво гальмували розвиток виробництва. Наслідком таких дій стала прихована інфляція, яка виражалася у дефіциті товарів і послуг. Для подолання кризи була необхідна реформа, здатна змінити основи грошово-фінансової системи. Її ініціатором став німецький політик Людвіг Ерхард (1897–1977). З березня 1948 року він обіймав посаду директора Економічного управління Бізонії (англо-американської зони окупації) й запропонував план відновлення повоєнної економіки, зазначивши, що реформу можна провести лише за наявності таких мінімальних умов: має працювати виробництво та транспорт. Для налагодження виробництва слід було переконати підприємства в безпеці збереження їхнього реального капіталу [2]. Державний борг зріс з 27,2 млрд марок у кінці 1938 р. до 377,2 млрд марок у травні 1945 р. Інфляція досягла 600% від довоєнного рівня. Все це призвело до натуралізації господарства й продуктообміну: в країні домінувала бартерна економіка. З приводу голоду у той час жартували: їжі надто багато, щоб померти, але дуже мало, щоб жити [3, с.249].

Відповідно до військового декрету окупаційної влади, грошова реформа розпочалася в ніч на 21 червня 1948 року з виведенням з обігу рейхсмарок. 50% грошей було дозволено обміняти у співвідношенні 1:10. Певна частина приватних депозитів була заморожена й згодом підлягала обміну у пропорції 1:20. Більшість банківських та фінансових зобов'язань нацистського режиму було анульовано. Підприємства отримали фінансування для виплати першої зарплати, але потім мали забезпечувати свої фінансові потреби, реалізуючи свою продукцію на ринку. Реформа дозволила позбутися знеціненої рейхсмарки, а загальна грошова маса була скорочена приблизно на 93%, що дозволило призупинити інфляцію й нормалізувати ситуацію на валютному ринку [4, с.50].

Протягом двох місяців кожен мешканець Німеччини мав змогу обміняти до 60 нових марок за курсом 1:1. З цієї суми 40 марок видавалися відразу, а решту 20 – після закінчення 30 днів. Значне скорочення грошової маси в обігу та обмежена кількість доступних коштів у населення змусили

підприємства зосередитися на виробництві потрібної продукції. У магазинах почали з'являтися товари місцевого виробництва, доступні для купівлі новими грошима. Поступово зникли «чорний ринок» й спекуляція, що позитивно вплинуло на стабілізацію економіки. Незважаючи на те, що ціни іще певний час зростали через активний попит, це стимулювало збільшення обсягів виробництва. Вже через два роки країна досягла значних успіхів: підвищення продуктивності праці, стабілізація цін і зниження рівня безробіття стали головними показниками економічного відновлення.

Економічна реформа 1948 року стала ключовою віхою у процесі фінансової стабілізації Західної Німеччини, але її успішне впровадження супроводжувалося загостренням політичної ситуації в країні. Попри те, що радянська адміністрація отримала повідомлення про підготовку обмінної операції в західних зонах (офіційне сповіщення було здійснене західними губернаторами лише за два дні до запланованого її старту), вона не вжила жодних ефективних заходів для запобігання надходженню значного обсягу старих, знецінених марок до Східної Німеччини. Такий неконтрольований приплив міг потенційно дестабілізувати споживчий ринок регіону. Закритий ще з 30 червня 1946 року міжзональний кордон створював певну перешкоду, але винятком залишався Берлін, поділений на чотири сектори. 24 червня 1948 року радянські війська блокували Західний Берлін, перервавши всі комунікації із західними зонами. Ця акція мала більше політичний, ніж економічний характер. Саме 24 червня в радянській зоні була здійснена власна реформа, в ході якої на старі марки були наклеєні особливі купони. Економічна небезпека припливу грошової маси із Заходу була, певною мірою знята. Блокада ж Західного Берліна стала засобом тиску на західні держави з метою примусити їх до поступок на переговорах. Результат акції виявився зворотним [5]. Блокада Берліна була стратегічним заходом, спрямованим на створення умов, які дозволили б Радянському Союзу вести переговори щодо «німецького питання» з позиції сили. У разі невдачі радянське керівництво розглядало можливість послаблення західного

впливу в Берліні, інтегрувавши все місто до фінансово-економічної системи радянської зони окупації. Головним прорахунком сталінського керівництва була недооцінка рішучості західних держав боротися за реалізацію курсу на створення незалежної Західної Німеччини.

Таким чином, можна констатувати, що основними результатами реформи були: нормалізація грошового обігу, оздоровлення фінансової системи та створення стабільної основи для відбудови німецької економіки. Перехід Західної Німеччини на нові гроші відбувався в контексті проведення політики економічної лібералізації, спрямованої на ліквідацію товарного дефіциту та формування умов для розвитку ринкових відносин, за яких ціна визначалася попитом та пропозицією, а гроші виконували функцію регулювання економічних процесів. Загалом, реформа 1948 року заклала основу для подальшого економічного розвитку країни, що сприяло подальшому формуванню середнього класу.

Список використаних джерел

1. Железняк Я. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України // *Сайт LB.ua*. 2022. 13 квітня. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html (дата звернення: 28.03.2025).
2. Браун Н. Батько економічного дива у товаристві контрольованої раціональності та раціонального самоконтролю // *Дзеркало тижня*. 2002. №2(377). 18 січня. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/batko_ekonomichnogo_diva_u_tovaristvi_kontrolovanoyi_ratsionalnosti_ta_ratsionalnogo_samokontrolyu.html (дата звернення: 31. 03. 2025).
3. Роєнко В.І. Досвід реформ Людвіга Ергарда для української економіки // *Науковий вісник НЛТУ*. 2012. Вип. 22.2. С.248–255.
4. Супрун Н. А. Ресурси та механізми повоєнного відновлення Західної Німеччини (1945–1962 рр.) // *Історія народного господарства та*

економічної думки України : зб. наук. пр. / ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ: Наук. думка, 2022. Вип. 55. С.39–62. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.039>

5. Шпаргало Є. Берлінська криза 1948 – 1949 років та її наслідки. URL : <https://eugene-shpargalo-articles.blogspot.com/2016/06/1948-1949.html> (дата звернення: 31. 03. 2025).

УДК 902.2(477.53)+004.932.2+528.72

Олександр ЗУБКО,

вчитель Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради, м. Полтава,

Матвій ЛЕНЕЦЬ,

учень 9-М класу Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради,

м. Полтава

ФОТОГРАММЕТРІЯ В АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПОЛОВЕЦЬКОЇ «КАМ'ЯНОЇ БАБИ» З САДИБИ КОЧУБЕЇВ (С. ДИКАНЬКА)

***Анотація.** У цьому дослідженні ми застосували фотограмметрію для створення цифрової моделі половецької «кам'яної баби», що знаходиться в палаці Кочубеїв у Диканьці. Ми вивчили метод фотограмметрії в археологічних дослідженнях, проаналізували доступні джерела та інформацію, провели фотозйомку артефакту та створили його тривимірну модель. Розглянули можливості використання цієї моделі для популяризації археологічних знахідок, описали етапи дослідження, надрукували 3D-модель та визначили результати та перспективи нашої роботи.*

***Ключові слова:** археологія, артефакт, «кам'яна баба», фотограмметрія, 3D-модель.*

В умовах сучасних труднощів, спричинених пандемією та війною, українська археологія активно впроваджує нові методи збереження